

Domsagohistorik

Sollefteå tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Sollefteå tingsrätt

Domsagoutvecklingen från slutet av 1600-talet fram till början av 1800-talet

Mellan åren 1671 och 1756 utgjorde hela Ångermanland en enda domsaga, vilken var uppdelad i två delar: det norra och det södra kontraktet. Från början omfattade domsagan sjutton tingslag, men dessa minskades till tio i slutet av 1600-talet (1697).¹ 1756 delades emellertid domsagan i två nya jurisdiktioner. Nordingrå, Nätra, Själevad samt Arnäs tingslag bildade Ångermanlands norra domsaga. De resterande sex tingslagen samlades i Ångermanlands södra domsaga. Året därpå (1757) utökades den södra domsagan med ännu ett tingslag då Nora och Gudmundrå bildade var sitt eget tingslag. Drygt trettio år senare (1788) slogs de båda jurisdiktionerna åter samman till en enda domsaga. Samtidigt tillkom ett tolfte tingslag genom att Nordmaling bildade ett eget tingslag. Det dröjde dock inte längre än till 1811 innan domsagan delades på nytt. Samtidigt ändrades tingslagsindelningen, och i den norra domsagan tillkom tre nya tingslag: Anundsjö och Sidensjö (genom utbrytning från Nätra tingslag) samt Grundsunda (genom utbrytning från Nordmalings tingslag) (Ångermanlands norra domsaga, se Örnsköldsviks tingsrätt).²

Ångermanlands mellersta och västra domsaga

1882 delades den södra domsagan upp i tre nya jurisdiktioner: Ångermanlands mellersta, västra och södra domsaga. I den södra domsagan ingick Gudmundrå, Säbrå och Nora tingslag (Ångermanlands södra domsaga, se Härnösands tingsrätt).³ Den mellersta domsagan omfattade Boteå och Sollefteå tingslag, medan Ramsele och Resele tingslag ingick i den västra domsagan.⁴

Boteå tingslag hade under 1800-talet sin tingsplats i Hammar i Ytterlännäs. Mellan åren 1895 och 1922 hölls ting i Hola där Lundgrenska gården, eller Tingsgården som den också kallades, fungerade som tingshus.⁵ Därefter flyttades tingen till Nyland. Tingsstället flyttades sedan till Nyland, i närheten av Bollstabruk, där ett nytt tingshus, ritat av Folke Zettervall, invigdes i mars 1912 och låg på en höjd ovanför Ångermanälven (Nyland 27:1). Tingshuset i Nyland hade ursprungligen uppförts på 1880-talet för att fungera som hotell och teater, men av detta blev intet sedan byggmästaren gått i konkurs innan huset var färdigbyggt. Byggnaden stod därefter oanvänd i flera år.⁶ 1897 användes även huset av den nybildade folkhögskolan. På senare tid har tingshuset fungerat som bygdegård, och är idag privatbostad. Tingshuset, som bland annat inrymde bostäder för häradshövdingen och tingshusvaktmästaren, byggdes om på 1930-talet och förändrades då radikalt både beträffande exteriören och interiören.⁷

Sollefteå tingslag hade till en början ingen fast tingsplats. Tingen höll på diverse gästgiverier och sockenstugor. Vid mitten av 1800-talet hölls tingen på Vertins gästgiveri, som låg på Hallsta gård i närheten av Sollefteå. Därefter flyttades tingen till Billsta från mitten av 1870-talet. Här hölls ting bland annat på Jonas Stridlunds gård, hos J. Fahlén i Tjäll, samt på Johan Hedlunds gård. Billsta var tingsställe fram till 1880 då en flygel till Hullsta gård togs i bruk som ny domstolslokal. Anledningen till att tingen flyttades till Hullsta var att Hedlunds gård i Billsta brann ned 1880. Man lyckades dock att rädda arkivhandlingarna (både Hallsta, Billsta och Hullsta ligger idag inne i

¹ Almquist, 1954, s. 430f. De tio tingslag som från och med 1697 ingick i domsagan var: Boteå, Sollefteå, Ramsele, Nora och Gudmundrå, Säbro, Nordingrå, Nätra, Själevad, Arnäs samt Åsele (ibidem).

² Almquist, 1954, s. 431.

³ Bihang till SFS 1881 nr 65 s. 1.

⁴ Bihang till SFS 1881 nr 65 s. 1f.

⁵ *Torsäkers minnesskrift*, 1955, s. 70f.

⁶ Landstedt, 1998, s. 28.

⁷ Telhammar, 1982, s. 52ff

Sollefteå).⁸

Med åren framkom allt fler krav på att tingslaget skulle uppföra ett ordentligt tingshus med utrymmen för domsagens kansli.⁹ Till slut beslöt man att flytta tingsplatsen till Sollefteå, som då var köping, och uppföra ett nytt tingshus där.¹⁰ Byggnadsarbetet pågick under åren 1904-06, och tingshuset kunde invigas den 1 oktober 1906. Även detta tingshus var ritat av Folke Zettervall, som även ritade alla möblerna till tingssalen. Huset placerades i utkanten av köpingen i hörnet av Djupövägen och Hågestavägen (kv. Rättvisan 4), inte långt ifrån Ångermanälven. En av anledningarna till att tingshuset placerades där var de billiga tomtpriiserna. Vid mitten av 1950-talet ägde en större ombyggnation rum.¹¹ Boteå och Sollefteå tingslag slogs 1948 samman till ett enda tingslag under benämningen Ångermanlands mellersta domsagas tingslag. Tingsställena i Sollefteå och Nyland behölls emellertid.¹²

I den västra domsagan ingick tingslagen Ramsele och Resele.¹³ Ramsele tingslag på 1870-talet ting hos hemmansägaren Carl Carlsson i Krången. Även Hotell Färnlöfs övervåning fungerade som domstolslokal fram till 1940. Ting hölls även i Nyland och Backe (se nedan).¹⁴ Resele tingslag saknade ännu vid mitten av 1800-talet ett eget tingshus. Ting hölls bland annat i Liden, Ed och Sollefteå.¹⁵ På 1880-talet hölls tingen i närheten av Lidens kyrka. Senare flyttades tingen till Näsåker.

1913 genomfördes vissa förändringar beträffande omfattningen av tingslagen i den västra domsagan. Domsagan delades nu upp i ett övre tingslag med namnet Fjällsjö tingslag med tingsplats i Backe i Fjällsjö socken (ligger idag i Strömsunds kommun, se Östersunds tingsrätt), samt ett nedre tingslag, Ramsele och Resele, med tingsställe i Ramsele.¹⁶ I Backe fanns ett tingshus som var i bruk mellan åren 1917 och 1938. Byggnaden var uppförd omkring 1880 (Fjällsjö socken, Backe 29:22). Sedan flyttades tingsstället till Ramsele (se nedan). Huset i Backe kom senare att användas av landstinget under kriget som konvalescenshem för finska barn. I Ramsele fungerade den Norlanderska gården som tingslokal.¹⁷

De två tingslagen slogs samman till ett från och med 1939.¹⁸ Det gemensamma tingsstället placerades i Ramsele, där ett nytt tingshus uppfördes under åren 1940-41. Uppförandet av ett nytt tingshus i Ramsele hade diskuterats redan i början av 1910-talet. Flera förslag till tingshusets utformning och placering lades fram, men det dröjde alltså ända till sommaren 1940 innan byggnadsarbetet kom igång. Det nya tingshuset invigdes den 4 mars 1941.¹⁹

Utvecklingen under andra hälften av 1900-talet

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan byggdes ut, socialvården och bostadsbyggande likaså, för att inte glömma all

⁸ Landstedt, 1998, s. 3f.

⁹ Telhammer, 1977, s. 356

¹⁰ Sollefteå blev köping 1902 och stad femton år senare (1917). Den omkringliggande socknen inkorporerades 1945 med staden).

¹¹ Landstedt, 1998, s. 5ff; Telhammar, 1982 s. 46ff.

¹² SFS 1947:679.

¹³ Bihang till SFS 1881 nr 65 s. 2.

¹⁴ Landstedt, 1998, s. 30.

¹⁵ Lidblom, 1987, s. 15

¹⁶ Bihang till SFS 1911 nr 44 s. 1f.

¹⁷ Landstedt, 1998, s. 30 och 35.

¹⁸ SFS 1937:731.

¹⁹ Landstedt, 1998, s. 32f.

teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna, och rationaliserades.²⁰

Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. 1965 förstatligades rådhusrätterna. Fem år senare (1970) skedde vissa förändringar beträffande domsagoindelningen i Västernorrlands län. Ångermanlands mellersta och västra domsagor slog samman under den nya benämningen Sollefteå domsaga. Tingsställena placerades i Sollefteå, som dessutom var kansliort, samt i Ramsele. Tingsstället i Nyland drogs emellertid in. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. 1971 bildades Sollefteå tingsrätt. Tingsställena var till en början desamma som tidigare,²¹ men tingsstället i Ramsele drogs in 1974.²² Tingsrätten är än idag inrymd i tingshuset från 1906 inne i Sollefteå. Tingshuset återinvigdes i mars 1996.

Sollefteå tingsrätt

Sollefteå tingslag

Domsagotillhörighet:	1671-1697	17 tingslag enl. Almqvist men preciserar inte vilka
	1697-1755	Med Boteå, Ramsele, Nora, Gudmundrå, Säbro, Nordingrå, Nätra, Själevad, Arnäs och Åsele tingslag (Ångermanlands domsaga)
	1756-1787	Med Boteå, Åsele, Ramsele, Nora och Gudmundrå samt Säbro tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
	1788-1810	Med Boteå, Ramsele, Nora, Gudmundrå, Säbro, Åsele, Nordingrå, Nätra, Själevad, Arnäs och Nordmalings tingslag (Ångermanland domsaga)
	1811-1882	Med Boteå, Nordingrå, Ramsele, Nora, Gudmundrå och Säbro tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
	1882-1970	Med Boteå tingslag (Ångermanlands Mellersta domsaga)

Tingsplatser:	1882-	Hullsta
----------------------	-------	---------

²⁰ Från och med 1952 omfattade Ångermanlands mellersta domsaga Boteå, Ytterlännäs, Resele och Långsele landskommuner samt Sollefteå stad. I Ångermanlands västra domsaga ingick Helgums, Ramsele, Ådals-Lidens, Junsele, Fjällsjö samt Tåsjö landskommuner (SFS 1950:458).

²¹ Koncept från Justitiedepartementet till Hovrätten för Nedre Norrland angående judiciell indelning i Västernorrlands län (1970, nummer ???). År 1971 hade Sollefteå kommun bildats genom att Sollefteå stad samt Helgums, Junsele, Långsele, Resele och Ådal-Lidens landskommuner slagits ihop till en storkommun (ibidem). Sollefteå tingsrätts domkrets omfattade Sollefteå, Boteå, Fjällsjö, Ramsele och Ytterlännäs kommuner i den omfattning som kommunerna hade 1971 (ibidem). Från och med året därpå (1972) överfördes Ytterlännäs kommun och Styrnäs församling av Boteå kommun från Sollefteå domsaga till Härnösands domsaga. Samtidigt överfördes även Fjällsjö kommun från Sollefteå domsaga till Jämtbygdens domsaga (SFS 1971:330). Efter ytterligare kommunsammanslagningar på 1970-talet omfattar domsagans domkrets idag Sollefteå kommun (SFS 1973:740 samt 1982:996).

²² SFS 1973:740.

Häradshövdingar:

Lars Stridsberg	1680-1681
Johan Hambræus	1681
Lars Stridsberg	1681-1708
Erik Teet	1708-1733
Christian Wallensteen	1733-1756
Martin Lundeberg	1756-1778
Johan Henning Tideman	1778-1809
Carl Gustaf Wallgren	1811-1839
Carl Martin Schönemyr	1841-1878
Ämbetet obesatt	1879-1882
Axel Ferdinand Unæus	1882-1893
Ernst August Robert Bergwall	1894-1901
Walter Bergström	1902-1924
Per Hansson	1924-1937
Bo Erik Christer Turén	1937-1960

Boteå tingslag**Domsagotillhörighet:**

1671-1697	17 tingslag enl. Almqvist
1697-1755	Med Sollefteå, Ramsele, Nora, Gudmundrå, Säbro, Nordingrå, Nätra, Själevad, Arnäs och Åsele tingslag (Ångermanlands domsaga)
1756-1787	Med Sollefteå, Åsele, Ramsele, Nora och Gudmundrå samt Säbro tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
1788-1810	Med Ramsele, Nora, Gudmundrå, Säbro, Åsele, Nordingrå, Nätra, Själevad, Sollefteå, Arnäs och Nordmalings tingslag (Ångermanlands domsaga)
1811-1882	Med Sollefteå, Nordingrå, Ramsele, Nora, Gudmundrå och Säbro tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
1882-1970	Med Sollefteå tingslag (Ångermanlands Mellersta domsaga)

Tingsplatser:

1882-1911	Hola
1912-1970	Nyland

Häradshövdingar:

Lars Stridsberg	1680-1681
Johan Hambræus	1681
Lars Stridsberg	1681-1708
Erik Teet	1708-1733
Christian Wallensteen	1733-1756
Martin Lundeberg	1756-1778
Johan Henning Tideman	1778-1809
Carl Gustaf Wallgren	1811-1839

Carl Martin Schönemyr	1841-1878
Ämbetet obesatt	1879-1882
Axel Ferdinand Unaeus	1882-1893
Ernst August Robert Bergwall	1894-1901
Walter Bergström	1902-1924
Per Hansson	1924-1937
Bo Erik Christer Turén	1937-1960

Ramsele tingslag

Domsagotillhörighet:

1697-1755	Med Sollefteå, Boteå, Nora, Gudmundrå, Säbro, Nordingrå, Nätra, Själevad, Arnäs och Åsele tingslag (Ångermanlands domsaga)
1756-1787	Med Sollefteå, Åsele, Boteå, Nora och Gudmundrå samt Säbro tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
1788-1810	Med Boteå, Nora, Gudmundrå, Säbro, Åsele, Nordingrå, Nätra, Själevad, Sollefteå, Arnäs och Nordmalings tingslag (Ångermanlands domsaga)
1811-1881	Med Sollefteå, Åsele, Boteå, Nora, Gudmundrå, Säbro samt Nordingrå tingslag (Ångermanlands Södra domsaga)
1882-1912	Med Resele ²³ tingslag (Ångermanlands Västra domsaga)
1913-1970	Egen domsaga (Ångermanlands Västra domsaga)

Tingsplatser:

1882- sedemera i	Nyland Backe
---------------------	-----------------

Häradshövdingar:

Lars Stridsberg	1680-1681
Johan Hambræus	1681
Lars Stridsberg	1681-1708
Erik Teet	1708-1733
Christian Wallensteen	1733-1756
Martin Lundeberg	1756-1778
Johan Henning Tideman	1778-1809
Carl Gustaf Wallgren	1811-1839
Carl Martin Schönemyr	1841-1878
Ämbetet obesatt	1879-1882
Johan Alarik Schartau	1882-1893
Johan Albert Theodor Ringenson	1896-1911
Axel Robert Gotthard Nyrén	1911-1924
Vilhelm Carl Lundmarker	1925-1936
Herbert Ottocar Beckman	1937-

²³ Utbröts 1882 ur Ramsele tingslag och var ett självtändigt tingslag till 1913, då det åter uppgick i Ramsele.

Resele tingslag²⁴

Domsagotillhörighet: 1882-1913 Med Ramsele tingslag (Ångermanlands Västra domsaga)

Tingsplatser: 1882- Näsåker

Häradshövdingar:

Johan Alarik Schartau 1882-1893

Johan Albert Theodor Ringenson 1896-1911

Axel Robert Gotthard Nyrén 1911-1924

Vilhelm Carl Lundmarker 1925-1936

Herbert Ottocar Beckman 1937-

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige: med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Landstedt, Johan: *Sollefteå tingsrätt genom tiderna*, otryckt manuskript 1998, arkiverat i Dokumentationsprojektets arkiv

Lidblom, J. P.: "Beskrivning över Resele socken i Wester Norrlands län och Södra Ångermanlands Domsaga" I *Resele-historia. Skriftserie utgiven av Resele hembygdsförening*, nr 3 1987.

Telhammar, Ingrid: "Folke Zettervalls tingshus", I: *Årsbok/Arkitekturmuseet* 1982.

Telhammer, Ingrid: "Tingshuset i Sollefteå", Särtryck ur *Byggnader och kulturmiljöer i Västernorrland*, Stockholm 1977.

Torsåkers minnesskrift, Sollefteå 1955

²⁴ Tillkom först 1882 genom utbrytning ur Ramsele tingslag och förenades återigen med Ramsele 1913.